13.12.

pyhä neitsytmarttyyri Lucia

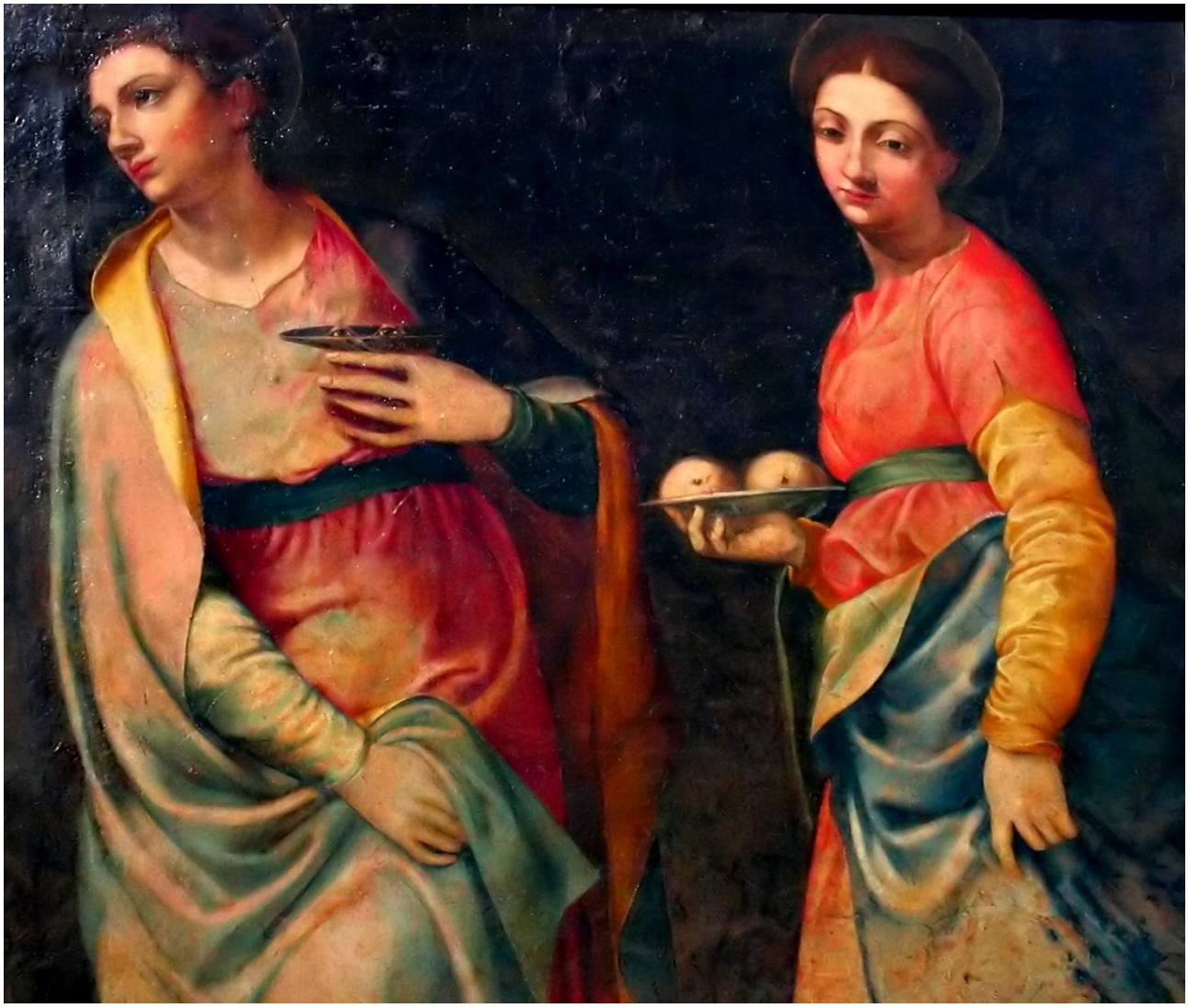
Pyhä neitsytmarttyyri Lucia

Pyhä Lucia on sisilialainen neitsytmarttyyri, joka kuoli vuonna 304, keisari Diocletianuksen vainoissa. Nuori Lucia kääntyi kristinuskoon tehtyään äitinsä kanssa pyhiinvaelluksen pyhän neitsytmarttyyri Agathan haudalle. Uskon omaksuttuaan Lucia halusi omistaa elämänsä köyhien palvelemiselle. Hän purki kihlauksensa ja jakoi myötäjäisensä köyhille. Tämän seurauksena hänen entinen kihlattunsa ilmiantoi hänet viranomaisille ja hänet tuomittiin kuolemaan.

Pyhä neitsytmarttyyri Lucia - Suomen ortodoksinen kirkko

Lucia Syrakusalainen – Ortodoksi.net

Video pyhästä Luciasta

Kuva: Flickr/ Anthony Majanlahti

Pyhät neitsytmarttyyrit Lucia (vas.) ja Agatha (oik.) ovat molemmat sisilialaisia pyhiä. Pyhä Lucia omaksui kristinuskon koettuaan ihmeen pyhän Agathan haudalla. Marttyyrit kuvataan usein yhdessä: Lucia pitelee vadilla silmiään ja Agatha rintojaan. Lisää pyhästä Agathasta, ks. 5.2.

Lucian päivän perinteitä

Lucian päivä on valon päivä

Lucia-nimi tulee latinan kielen sanasta lux, valo. Ennen gregoriaaniseen kalenteriin siirtymistä pyhän Lucian muistopäivä ja talvipäivänseisaus olivat samana päivänä. Talvipäivänseisaus on vuoden pimein päivä. Ei siis ihme, että Luciasta tuli pohjoisille kansoille tärkeä pyhä. Lucia toi valon takaisin vuoden pimeimpänä hetkenä.

Valo ja pimeys

Pimeys rinnastetaan kristillisessä kulttuurissa pahuuteen.
Pimeässä emme näe mitä teemme, tai minne menemme.
Pimeässä mikään ei kasva, ja elämä kuihtuu.

Valo taas on Jumalan ominaisuus, tai paremmin sanoen Jumalan itse.
C. S. Lewis vertasi Jumalaa aurinkoon:
silloinkin, kun emme näe aurinkoa, sen valossa näemme kaiken muun.

Jeesus puhui taas kansalle ja sanoi:
Minä olen maailman valo.
Se, joka seuraa minua, ei kulje pimeässä,
vaan hänellä on elämän valo.
Joh. 8:12

Pohjolassa uskottiin, että pahat voimat olivat liikkeellä talvipäivänseisauksena. Sen tähden tällöin poltettiin rituaalisia tulia, jotka karkottivat pimeän ja kylmän, sekä toivottivat tervetulleeksi uudelleen syntyvän auringon. Tästä syystä jouluna edelleen poltetaan paljon lyhtyjä ja kynttilöitä.

Lucian yönä (12.–13.12.) pimeys ja valo, Lucifer ja Lucia, ottivat mittaa toisistaan. Sen tähden Lucian yönä tuli valvoa, ettei tuli sammunut. Tulta poltettiin ehtoosta aamuun asti.

Lyhdyt, tulet ja valot liittyvät moniin kristillisiin juhlapäiviin.

- Jumalansynnyttäjän syntymän aattona Firenzessä, Italiassa lapset kantavat paperilyhtyjä, jotka lopuksi poltetaan. (Ks. 8.9.)
- Kristuksen ristin ylentämistä juhlitaan polttamalla tulia. (Ks. 14.9.)
- Katolisessa ja esikristillisessä perinteessä loka-marraskuun sadonkorjuujuhliin kuului kuolleiden muistaminen ja juhlat valaistiin nauris- ja kurpitsalyhdyin. Perinteet ovat säilyneet Kekrin ja Halloweenin juhlinnassa. (Ks. 31.10.)
- Martinpäivä on ”Vanha Halloween” ja siihen kuuluvat lyhtykulkueet. (Ks. 11.11.)
- Jumalansynnyttäjän temppeliinkäynnin juhlana lyhdyt, soihdut ja kynttilät kuvaavat temppelineitsyitä, jotka saattoivat Neitsyt Marian temppeliin kantaen palavia soihtuja. (Ks. 21.11.)
- Kolumbiassa vietetään pyhän Annan hedelmöittymisen edellä ”pienten valojen yötä”. Kadut ja kodit valaistaan lyhdyin ja kynttilöin. (Ks. 9.12.)
- Jouluyön valot kuvaavat Betlehemin tähteä, sekä Kristusta, Maailman Valoa, joka tuli maailmaan jouluyönä. Suomalaiset tapaavat viedä jouluyöksi kynttilöitä haudoille. (Ks. 25.12.)
- Kynttiläpäivään kuuluvat niin ikään kynttilä- ja lyhtykulkueet. (Ks. 2.2.)
- Kevään kynnyksellä maaliskuussa ja etenkin kevätpäivänseisauksen tienoilla poltetaan monin paikoin tulia hedelmällisyyden takaamiseksi ja kevään vauhdittamiseksi. (Ks. 9.3. ja 25.3.)
- Pääsiäistulet palavat Suurena lauantaina ja pääsiäisyönä ympäri maailmaa.
- Helavalkeat kuuluvat länsisuomalaiseen kansanperinteeseen. (Ks. Helatorstai)
- Juhannustulet kuuluvat keskikesän juhlaan ja kuvaavat aurinkoa, joka tuolloin hallitsee pimeyttä. (Ks. 24.6.)
- Iljanpäivän tulet olivat jo esikristillisellä ajalla uhri ukkosenjumalalle. Kristityt uskoivat Iljan hallitsevat tulta, vettä ja ukkosta. (Ks. 20.7.)

Kuva: Pixabay/ ChristinaZetterberg

Lucia-neidon kruunaus ja Lucian kulkue (saatto)

Pyhä neitsytmarttyyri Lucia on jakamattoman kirkon ajan pyhä ja kunnioitettu sekä idän, että lännen kirkossa. Pyhä Lucia on yksi niistä harvoista pyhistä, joiden muistopäivän vietto on säilynyt protestanttisessa Pohjolassa. Suomessa vietettävät Lucian päivän perinteet ovat kantautuneet meille Ruotsista ja ovat tärkeäitä erityisesti suomenruotsalaisille. Tänä päivänä ortodoksitkin ovat omaksuneet Lucian päivän perinteitä ja siitä on tullut ekumeeninen juhla.

Lucian päivänä järjestetään Lucia-kulkueita, joissa kruunataan Lucia-neito. Lucia-neito on pukeutunut valkoiseen viittaan, joka kuvaa hänen puhtauttaan, sekä punaiseen vyöhön, joka kuvaa marttyyrin verta. Päähään Lucia-neito saa kynttiläseppeleen, joka kuvaa sädekehää.

Kerrotaan myös, että pyhällä Lucialla oli tapana vierailla pimeissä vankityrmissä vankien luona. Hänen kätensä olivat täynnä ruokaa, vaatteita ja lääkkeitä, ja siksi hän asetti kynttilöitä päänsä päälle, jotta näkisi eteensä. Näin Lucia toi vangeille sekä aineellista, että hengellistä valoa.

Pyhän Lucian kulkue (ortodoksit puhuvat mieluummin saatosta) laulaa Santa Lucia -veisua.

Pyhän Hermanin kuorot: Santa Lucia

Kuva: Pixabay/ frstr23

Ikivihreä seppele kuvaa iankaikkisuutta, kuolemattomuutta ja voittoa. Siksi sillä kruunataan marttyyrit. He ovat voittaneet itselleen iankaikkisen autuuden.

Jos olet askartelusta innostunut, tässä ohjeet paloturvalliseen Lucian seppeleeseen:

Wearable DIY Yarn St. Lucy Crown -

Stjärngossar

Lucian kulkueessa on Lucia-neidon lisäksi myös muita valkoisiin puettuja neitoja. Tämän lisäksi kulkueessa on usein tähtipoikia, stjärngossar. Tähtipojat ovat jäänne tiernapoikaperinteestä.

Tiernapojat, eli tähtipojat, on vanha kristillinen perinne, joka on kulkeutunut Suomeenkin katolisesta Euroopasta, Tanskan ja Ruotsin kautta. Tiernapojat kulkivat joulun ja loppiaisen pyhinä taloissa, laulaen ja näytellen kertomuksen Kristuksen syntymästä ja Betlehemin lastensurmasta. Ruotsissa tiernapoikaperinne sulautui pyhän Lucian perinteisiin.

Lucian saatossa tähtipojat on puettu valkoiseen viittaan (alba tai stikari) ja heillä on usein päässään lieriöhattu, jossa on tähtiä. Joskus tähtipojat myös kantavat tähteä, kuten Tiernapoika-näytelmässäkin.

Itä-Euroopassa on Tiernapoikia vastaava perinne, koledarit. Ks. 25.12. ja 6.1.

Kuva: Flickr/ Ian Kennedy

Lucia-neito ja tähtipojat. Sylissään Lucialla on viljalyhde, sillä hän ruokki nälkäisiä.

Jouluvehnä ja pyhän Lucian oksa

Pohjoismaiden lisäksi pyhää Luciaa kunnioitetaan erityisesti Italiassa. Sisilialaisille pyhä Lucia on, pyhän Agathan ohella, alueen rakastetuimpia pyhiä.

Italiassa pyhän Lucian päivänä istutetaan jouluvehnä ja tuodaan sisälle Lucian oksa, joka on kirsikkapuun tai muun hedelmäpuun oksa. Samat perinteet liitetään eri puolilla kristillistä maailmaa joko pyhän Andreaan päivään tai pyhän Varvaran päivään (ks. 30.11. ja 4.12.)

Sekä jouluvehnä, että hedelmäpuun oksa kuvaavat uuden elämän versoamista vuoden pimeimpänä aikana, kun maa lepää ja vaikuttaa kuolleelta. Samat perinteet liitetään myös pääsiäiseen, jolloin istutetaan pääsiäisruohoa ja virvotaan pajunoksilla.

Lucian vehnä ja oksa asetetaan koristamaan kotialttaria, joulupöytää tai seimiasetelmaa. Juhla-ajan päätteeksi ne haudataan tai poltetaan. Vehnä voidaan myös syöttää eläimille tai istuttaa maahan.

Cuccia, pyhän Lucian koliva

Sisiliassa valmistetaan pyhän Lucian kunniaksi kolivaa. Koliva on rituaalinen muistelupuuro, jota ortodoksit valmistavat pyhien ja edesmenneiden muistoksi. Pyhän Lucian koliva, cuccia, on perua ajalta, jolloin Sisilia kuului Bysantin valtakuntaan. Se on omalaatuinen bysanttilaisen ja italialaisen keittiön sekoitus.

Kuva: La cuccìa e scusate il ritardo… | ladri di ricette

Valkoinen cuccia koristellaan sokeroiduilla kirsikoilla. Valkoinen ja punainen kuvaavat marttyyriutta.

Cuccian perusraaka-aine on keitetyt vehnänjyvät, jotka makeutetaan hunajalla tai sokerilla. Näihin sekoitetaan sokeroitua sitruksenkuorta, ricottaa, suklaata, mantelia ja pistaasia. Paikoin cuccia saattaa myös olla suolaista. Tällöin se sisältää kikherneitä ja oliiviöljyä, ja muistuttaa polysporiaa (ks. 21.11.)

Roomalaiskatolinen kirkko on luopunut adventin ajan paastovelvoitteesta. Jos ortodoksi mielii tehdä cucciaa ja samalla pitää joulupaaston, voi suklaan ja ricottajuuston korvata vegaanisilla vaihtoehdoilla.

Pyhä Lucia pelasti sisilialaiset nälkäkuolemalta – kahdesti!

Sekä syrakusalaiset, että palermolaiset kertovat ihmeestä, joka pelasti heidät nälkäkuolemalta pyhän Lucian päivänä. Kertomukset ovat hyvin samanlaiset ja sijoittuvat 1600- ja 1700-luvuille.

Molemmissa kertomuksissa kaupunkia piinasi ankara nälänhätä. Kaupunkilaiset rukoilivat Jumalalta ihmettä ja ihme tapahtui: joulukuun 13. päivänä kaupungin satamaan saapui laiva, mukanaan täysi lasti vehnää. Nälissään kaupunkilaiset eivät odottaneet jyvien jauhamista jauhoiksi, tehdäkseen niistä leipää ja pastaa, vaan keittivät jyvät ja söivät ne sellaisenaan.

Edelleen Sisiliassa on tapana, että pyhän Lucian päivänä ei syödä mitään jauhoista tehtyä, vaan ainoastaan kokonaisia vehnänjyviä.

Lucian päivän lahjat

Osassa Italiaa Lucia tuo lahjat yöllä kenkään tai tyynyn alle, kuten pyhä Nikolaos (ks. 6.12.) Lucia ratsastaa aasilla ja hänellä on matkakumppaninaan Castaldo. Aasille jätetään porkkana, Lucialle kahvia ja Castaldolle lasi viiniä. Lapsia estetään kurkkimasta sanomalla, että pyhä Lucia tekee kurkkijoista sokeita. Tämä on viittaus pyhän marttyyrikertomukseen, jonka mukaan Lucian silmät kaivettiin ulos ennen hänen teloittamistaan.

Kuva: Wikimedia Commons/ Asia

Pyhä Lucia on mm. silmälääkäreiden ja optikkojen, sekä silmäsairaiden ja sokeiden suojelija.

Lussekatter

Sisiliassa ei ehkä leivota Lucianpäivänä, mutta Ruotsissa leivotaan. Ruotsalainen luciapulla saa keltaisen värinsä sahramista. Keltainen väri kuvaa valoa.

Luciapullan ruotsinkielinen nimi lussekatter tarkoittaa Luciferin kissoja. Lucianpäivä on ollut ennen kalenteriuudistusta talvipäivänseisauksena, ja tällöin pyhä Lucia on ottanut mittaa kaimastaan Luciferista. Pimeyden ruhtinaan nimi on suomeksi ”valonkantaja”.

Pullat muotoillaan S-kirjaimen muotoon tai muuten kiehkuralle. Ne muistuttavat notkeaa, venyttelevää kissaa. Niiden tarkoitus on kuitenkin kuvata pyhän Lucian silmiä.

Luciapullat kuvaavat pyhän Lucian silmiä. Niiden puhkaiseminen ei sammuttanut hänen sielunsa valoa.

Italiassa vastaavia kiehkurapullia tehdään toisen sisilialaisen pyhän, Agathan päivänä. Pyhän Agathan päivänä pullat muotoillaan muistuttamaan Agathan rintoja. (Ks. 5.2.)

Saftiga veganska lussebullar – Enkla mjölkfria lussekatter

Vinkit Lucian juhlan viettoon kotona

Laita jouluvalot Lucian aattona.

Tee jää- tai lumilyhty ja sytytä se ulos palamaan Lucian yöksi.

Pukeudu valkoiseen ja punaiseen.

Pyhä Lucia tunnettiin siitä, että hän ruokki nälkäisiä, sekä eläessään, että kuolemansa jälkeen. Lucianpäivänä on Suomessa ollut tapana laittaa linnuille viljalyhde.

Laula tai kuuntele Santa Lucia -laulu.

Tee cucciaa tai luciapullia.

Lucianpäivä on viimeinen hetki istuttaa jouluruoho ja tuoda hedelmäpuun oksa maljakkoon.

Kuva: Pixabay/ Schaloko

Vihkosen laati Maura Ihatsu. Kreditoimattomat kuvat: Maura Ihatsu